

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و همبستگی خانوادگی با استفاده از فیس‌بوک در کاربران

فریده حسین ثابت *

زهرا جهانگرد **

عبدالله معتمدی ***

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۱/۲۲

تاریخ پذیرش: ۹۵/۲/۲۰

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و همبستگی خانوادگی با استفاده از فیس‌بوک در کاربران انجام شد. شرکت‌کنندگان پژوهش را دانش‌آموزان دختر مقطع دبیرستان شهر تهران تشکیل دادند (۲۰۴ نفر کاربر، ۱۰۳ نفر غیر کاربر). از آن‌ها خواسته شد که مقیاس هوش هیجانی برادبری و گریوز، مقیاس سبک‌های دلبستگی‌هازان و

* استادیار گروه روان‌شناسی بالینی دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول).

farideh_hossensabet@yahoo.com

** کارشناس ارشد روانشناسی عمومی از دانشگاه علامه طباطبائی.

motamedi@atu.ac.ir

*** دانشیار گروه روانشناسی بالینی دانشگاه علامه طباطبائی.

شیور و پرسشنامه انسجام خانواده رضویه و سامانی و پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ را تکمیل کنند. برای تحلیل داده‌های پژوهش از روش همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام و برای بررسی برازش کلی مدل آزمون هوسمر و لمشو استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که: (۱) از بین متغیرهای پیش‌بین، متغیرهای انسجام خانواده و هوش هیجانی توانستند به‌طور مستقل و معناداری کاربر و غیر کاربر بودن افراد را پیش‌بینی نمایند، (۲) بین انسجام خانواده و میزان استفاده از فیس‌بوک همبستگی منفی معناداری وجود دارد، (۳) بین زیرمقیاس‌های هوش هیجانی و نمره کل آن و میزان استفاده از فیس‌بوک همبستگی منفی معناداری وجود دارد، (۴) همبستگی معناداری بین سبک‌های دل‌بستگی با میزان استفاده از فیس‌بوک وجود ندارد. بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که افرادی که دارای هوش هیجانی پایین و انسجام خانوادگی کمتر هستند بیشتر به سمت استفاده از فیس‌بوک گرایش پیدا می‌کنند و بین استفاده از فیس‌بوک و سبک‌های دل‌بستگی رابطه‌ای وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: فیس‌بوک، هوش هیجانی، انسجام خانواده، سبک دل‌بستگی

مقدمه

ما در عصر شبکه‌ها زندگی می‌کنیم (هنسون و همکاران^۱، ۲۰۱۱). عصری که در آن شکل‌گیری شبکه‌های گوناگون اجتماعی آنلاین، شیوه‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی جدیدی را به عرصه گسترده ارتباطات اجتماعی معرفی کرده است. سایت‌های شبکه‌های اجتماعی از محبوب‌ترین مقاصد سال‌های اخیر شناخته شده‌اند و باعث تغییر در شیوه نگرش به زندگی افراد شده‌اند (کام اسکور^۲، ۲۰۰۷).

1. Hanson, et al
2. Comscore.com

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ... ۳

فیس‌بوک^۱ یکی از مهم‌ترین شبکه‌های اجتماعی مجازی آنلاین است که مخاطبین زیادی را به خود مشغول کرده است (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۱). این شبکه اجتماعی در سال ۲۰۰۴ توسط یکی از دانشجویان دانشگاه‌هاروارد به نام مارک زوکربرگ^۲ راه‌اندازی شد (اکبری، ۱۳۸۹). فیس‌بوک به‌عنوان یکی از پرمخاطب‌ترین سایت‌های موجود، خدمات و امکانات مختلفی برای جذب مخاطب و نیز حفظ جایگاه خود به‌عنوان یک سایت پرمخاطب ارائه می‌دهد. در این شبکه اجتماعی گروه‌های مختلف و متنوعی وجود دارد که هر فرد به‌تناسب علاقه‌مندی‌هایش می‌تواند در آن گروه‌ها عضو شود یا خود گروهی جدید بسازد. در فیس‌بوک علاوه بر پروفایل‌های شخصی و صفحه گروه‌ها، صفحاتی نیز وجود دارد که مربوط به علاقه‌مندی‌هاست. این صفحات بسیار زیاد و متنوع‌اند و هر فرد می‌تواند هر چه که دوست دارد به لیست علاقه‌مندی‌هایش اضافه کند. قابلیت دیگر این شبکه دوست‌یابی است، فیس‌بوک بسیار معروف و شناخته شده است و کاربران بسیار زیادی دارد و از این طریق احتمال این که فردی مورد نظرش را در آن پیدا کند زیاد است (اسلامی، ۱۳۹۱).

پیشرفت خیره‌کننده فن‌آوری، تأثیرات محسوس و نامحسوس زیادی را بر زندگی نوجوانان گذاشته است. دسترسی آن‌ها به انواع گوناگون رسانه‌ها به‌هیچ‌وجه قابل‌مقایسه با گذشته نیست. بنا بر تحقیقی در غرب، نوجوانان تقریباً سی‌وهشت ساعت در هفته، غرق در رسانه‌ها هستند (رحیمی، ۱۳۸۷). در این میان، اینترنت با تمام آثار مثبتی که روی نوجوانان می‌تواند داشته باشد، دنیایی خطرناک از ناشناخته‌ها و گاه تبهکاران را به حریم خانه می‌آورد. اینترنت طی سال‌های اخیر رشدی تصاعدی داشته است. روش استفاده از این فن‌آوری، به بافت خانوادگی کاربر بستگی دارد. نوجوانانی که با والدین یا بزرگسالان نزدیک، ارتباطی مستمر و باز دارند، این افراد نحوه استفاده مثبت از اینترنت را به آن‌ها آموزش می‌دهند و ایشان استفاده مفیدتری از اینترنت می‌کنند.

-
1. Facebook
 2. Mark Elliot Zuckerberg

برعکس، افرادی که از شبکه اینترنت استفاده منفی می‌کنند، افرادی هستند که خانواده بر کارشان نظارتی ندارد و آن‌ها ساعت‌های متمادی به شبکه وصل می‌شوند. اینترنت همانند دیگر وسایل ارتباطی می‌تواند نعمت یا نعمت باشد. نوع استفاده از این امکان گسترده و شگفت، سودمندی یا زیان مندی آن را رقم می‌زند. امروزه نوجوانان زیادی به اینترنت دسترسی دارند یا حداقل روش‌های استفاده از آن را به‌خوبی می‌دانند.

معمولاً کودکان و نوجوانان برای از دست ندادن امکانات استفاده از اینترنت و پرسه زدن در فضای اینترنت، گاهی مجبور به نوعی پنهان‌کاری از والدین می‌شوند و این در حالی است که والدین تا زمانی که فرزندانشان از عهده رانندگی بر نمی‌آیند اتومبیل در اختیارشان قرار نمی‌دهند؛ زیرا از بروز حوادث خطرناک می‌ترسند ولی متأسفانه هنوز در جامعه و خانواده‌های ما درباره فضای اینترنت چنین نگرانی وجود ندارد. محل استقرار کامپیوتر در منزل، یکی از مشکلات اصلی در زمینه اعتیادهای اینترنتی و آسیب‌های اجتماعی است. چنانکه بررسی‌ها نشان می‌دهد، متأسفانه ۳۰ درصد کامپیوترهای خانگی در اتاق خواب فرزندان قرار دارد و آن‌ها به‌راحتی می‌توانند ساعت‌های متناوبی را با کامپیوتر کار کنند و در سایت‌های نامناسب پرسه بزنند. این گواه این مطلب است که نظارت و آگاهی لازم در خانواده‌ها وجود ندارد (اخوی، ۱۳۹۱).

حضور نوجوانان در فضای وب ابعاد گوناگونی دارد (نشانی دادن و پیام‌گذاری در چت، گشت‌وگذار در سایت‌ها، پاسخ به کنجکاوی‌های دوران نوجوانی، تجربه‌های دوستی جنس مخالف و ...). در حقیقت گاهی نوجوانان، خواسته یا ناخواسته، گرفتار لذت‌ها و جاذبه‌های دنیای مجازی اینترنت می‌شوند که حتی کوچک‌ترین حرکت ناشایست را در محیط خانوادگی به چشم ندیده‌اند. جدا از مطالب ذکر شده اگر بخواهیم خوش‌بینانه نگاه کنیم امروزه بیشتر افراد و بخصوص نسل نوجوان از اینترنت به‌عنوان ابزاری برای برقراری و حفظ ارتباط با افرادی که می‌شناسند استفاده می‌کنند و شاید برای بعضی افراد این کار به بخشی از عادت‌های روزمره همچون خوردن، خوابیدن و ... تبدیل شده است (کیا و نوری مرادآبادی، ۱۳۹۱). فیس‌بوک در کنار ارتباطی که می‌سازد

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ... ۵

سبب بروز مشکلات عمده‌ای هم می‌شود. از جمله مشکلاتی که در تحقیقات مختلف بررسی شده می‌توان به بروز اختلالات روانی (پارانوئید، رفتار پرخاشگرانه، افسردگی و...) اشاره کرد. اما مسئله مهمی که در تحقیقات انجام شده کمتر بدان اشاره شده بحث آسیب‌های وارده به دختران نوجوان در اثر استفاده از این شبکه‌های اجتماعی (فیس‌بوک) است.

عدلی پور و علیزاده (۱۳۹۲) استفاده اعتیادی از فیس‌بوک را مورد بررسی قرار دادند؛ نتایج نشان داد که استفاده اعتیادی از فیس‌بوک در بین برخی از کاربران با مسائلی مانند عدم مسئولیت‌پذیری اجتماعی، انزوای اجتماعی، کمبود حمایت اجتماعی، افت و ناکارآمدی تحصیلی و کاری ارتباط مستقیم دارد و با احساس خودارزشی ارتباط معکوس دارد.

عدلی پور، سپهری و علیزاده (۱۳۹۲) در تحقیقی ارتباط بین میزان استفاده از فیس‌بوک و روابط خانوادگی را مورد بررسی قرار دادند، نتایج نشان داد که بین میزان استفاده از فیس‌بوک با کاهش روابط خانوادگی و فعالیت روزانه در محیط خانواده و بی‌اعتمادی والدین به فرزندان، کاهش ارتباطات رودررو، کناره‌گیری از افراد خانواده و کاهش تعامل با خانواده، رابطه معنادار وجود دارد.

انصاری (۱۳۹۱) نشان داد که بیشتر افراد در جهت حفظ روابط دوستانه خود از فیس‌بوک استفاده می‌کنند. در تحقیقی که فراهانی و همکاران (۲۰۱۱) درباره ارتباط بین فیس‌بوک و حساسیت به عدم پذیرش انجام دادند نتایج نشان داد که حساسیت به عدم پذیرش با میزان استفاده از فیس‌بوک همبستگی مثبت دارد و افراد نگران، مضطرب و تنها به دنیای مجازی پناه می‌برند.

بکتاس، توروس و میمان^۱ (۲۰۱۴) ارتباط بین نحوه استفاده از فیس‌بوک و هوش هیجانی را مورد مطالعه قرار دادند و نتایج نشان داد که بین استفاده از فیس‌بوک و

1. Bektas E., Toros T., Miman M.

مهارت‌های فردی و بین فردی، سازگاری پذیری، غلبه بر استرس و حالت کلی هوش هیجانی، رابطه معنادار وجود دارد.

تیپرز و همکاران^۱ (۲۰۱۳) در پژوهشی رابطه بین استفاده از فیس‌بوک و تنهایی را مورد مطالعه قرار دادند، نتایج نشان داد تنهایی در رابطه با دوستان در طول زمان به استفاده از فیس‌بوک مربوط می‌شود و افراد برای جبران مهارت‌های اجتماعی، کاهش حس تنهایی و داشتن تماس بین فردی، سراغ استفاده از فیس‌بوک می‌روند تا دوستان جدید پیدا کنند و حس تنهایی خود را کاهش دهند. در حالی که استفاده از فیس‌بوک برای جبران مهارت‌های اجتماعی باگذشت زمان سبب افزایش تنهایی در رابطه با هم‌سن‌ها می‌گردد. پژوهش جین^۲ (۲۰۱۳) نیز نشان داد که ارتباط معناداری بین تنهایی با تعداد کمتر دوستان در فیس‌بوک وجود دارد و تنهایی با فعالیت‌های ارتباطی رابطه معکوس دارد و همچنین افراد تنها بیشتر درگیر خود افشایی منفی بودند تا مثبت؛ اگر چه افراد تنها فیس‌بوک را برای افشای شخصی و ارتباط اجتماعی مفیدتر می‌خواستند، رضایت آن‌ها از فیس‌بوک کمتر از سایر افراد است. همچنین در تحقیقی که کلایتون و همکاران^۳ (۲۰۱۳) انجام دادند نشان دادند که استفاده از فیس‌بوک پیش‌بینی کننده تنهایی، اضطراب و مصرف مواد مخدر در فرد می‌باشد و آیدین^۴، مویان^۵، دمیر^۶ (۲۰۱۳) در پژوهش خود ارتباط بین اهداف استفاده از فیس‌بوک و خجالتی بودن و تنهایی را مورد بررسی قرار دادند که یافته‌ها نشان دادند رابطه مثبت معناداری بین دنبال کردن عکس‌ها، فیلم‌ها، نوشته‌ها و نظارت در فیس‌بوک و خجالتی بودن و یک رابطه منفی و معنی‌دار بین برقراری ارتباط با دوستان فعلی و خجالتی بودن وجود دارد.

-
1. Teppers E., et al
 2. Jin B.
 3. Clayton, et al
 4. Aydın
 5. Muyan
 6. Demir

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ... ۷

اولدمیدو^۱، کوین^۲، کوویرت^۳ (۲۰۱۳) در پژوهشی رابطه بین فیس‌بوک و تئوری وابستگی را مورد مطالعه قرار دادند که یافته‌ها نشان دادند افراد دارای اضطراب دلبستگی بالا به میزان بیشتری از فیس‌بوک استفاده می‌کنند و بیشتر زمانی استفاده می‌کنند که احساس منفی دارند و بیشتر نسبت به نظر دیگران در فیس‌بوک در رابطه با خود نگران هستند گارنیری^۴، رایت^۵، هیودیبرگ^۶ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان رابطه بین استفاده از فیس‌بوک و شیوه دلبستگی و ویژگی‌های شخصیتی نشان دادند که استفاده از فیس‌بوک با شیوه دلبستگی، برون‌گرایی، موردپذیرش بودن و روحیه باز رابطه مثبت و باصلاحیت در آغاز نمودن رابطه بین فردی رابطه منفی دارد.

همان‌طور که گفته شد این شبکه‌ها مخاطبین زیادی دارند و عمق نفوذ این شبکه‌ها در زندگی افراد غیرقابل‌انکار است. تأثیرات فراوان بر جنبه‌های مختلف زندگی فرد سبب شده است تا پژوهش‌ها و مطالعات متعددی در زمینه انواع اثرات این شبکه اجتماعی بر عملکرد و زندگی فرد صورت بگیرد. البته بیشتر مطالعات انجام‌شده در زمینه تأثیرات بر شخصیت فرد و این که چه افرادی بیشتر به عضویت این شبکه درمی‌آیند صورت گرفته است. ولی درباره این که این شبکه اجتماعی چه تأثیری بر دختران نوجوان و ساختار خانواده می‌گذارد مطالعه جامعی صورت نگرفته است. در این پژوهش سعی شده که تأثیرات فیس‌بوک بر ساختار خانواده، سبک دلبستگی فرد و هوش هیجانی مورد بررسی قرار بگیرد.

با مرور اجمالی بر تحقیقات انجام‌شده در رابطه با موضوع فیس‌بوک ما در این مطالعه به دنبال پاسخ به این مطالب هستیم که آیا همبستگی خانوادگی، هوش هیجانی و سبک‌های دلبستگی می‌توانند عضویت دانش‌آموزان کاربر و غیر کاربر فیس‌بوک را

-
1. Oldmeadow
 2. Quinn
 3. Kowert
 4. A. Jenkins-Guarnieri Michael
 5. L. Wright Stephen
 6. M. Hudiburgh Lynette

تعیین کنند؟ آیا بین همبستگی خانوادگی، هوش هیجانی و سبک‌های دلبستگی با میزان استفاده از فیس‌بوک رابطه وجود دارد؟
هدف کلی در این پژوهش تعیین رابطه بین همبستگی خانوادگی، هوش هیجانی و سبک‌های دلبستگی با استفاده از فیس‌بوک می‌باشد.

روش تحقیق

روش به کار رفته در این تحقیق، به صورت پیمایشی بوده است. جامعه آماری این پژوهش ۳۰۷ نفر (۲۰۴ کاربر، ۱۰۳ غیر کاربر) از دانش آموزان دختر دبیرستانی شهر تهران در سال ۱۳۹۳ بودند. روش نمونه‌گیری به صورت غیر احتمالی (داوطلبانه) از طریق پرسشنامه اینترنتی که بر روی سایت قرار گرفته انجام شده است.

ابزار پژوهش

در این پژوهش از چهار پرسشنامه به قرار زیر استفاده گردید:

الف) پرسشنامه همبستگی خانوادگی رضویه و سامانی: این مقیاس بر اساس مبانی نظری انسجام خانواده، با الهام از مدل ترکیبی اولسون^۱ (۱۹۹۹) و به وسیله رضویه و سامانی (۱۳۷۹)، ساخته شده است. این مقیاس دارای ۲۸ سؤال است و به صورت طیف لیکرت طراحی شده است. مطالعه تحقیقاتی رضویه و سامانی (۱۳۷۹) در رابطه با این مقیاس بر اساس ۸ عامل (همبستگی با پدر، مادر، مدت تعامل، مکان، تصمیم‌گیری، ارتباط عاطفی، روابط زناشویی و رابطه والدین با فرزندان) حاکی از کفایت این مقیاس برای ارزیابی همبستگی فرد با والدین بود.
ضریب آلفا برای کل مقیاس ۰/۹۰ و پایایی برای کل مقیاس ۰/۷۹ گزارش شده است (سامانی، ۱۳۸۱). همچنین، در بررسی دیگری که به وسیله سامانی انجام شد،

1. Olson

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ... ۹

ضریب همسانی درونی مقیاس ۰/۸۵ ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ و ضریب پایایی با روش بازآزمایی نیز ۰/۸۰ گزارش شده است. در پژوهشی دیگر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای این مقیاس محاسبه گردید که مقدار آن برای کل مقیاس ۰/۹۰ و برای دو عامل انسجام با مادر و انسجام با پدر، برابر ۰/۸۶ بود. همچنین، ضریب پایایی این مقیاس به روش بازآزمایی بافاصله زمانی یک هفته بر روی ۲۸ نفر برابر ۰/۸۴ (با سطح معنی‌داری $p < 0/01$)، برای کل مقیاس ۰/۷۸ (با سطح معنی‌داری $p < 0/01$) برای انسجام با پدر بدست آمد.

ب) پرسشنامه دلبستگی‌هازان^۱ و شیور^۲ (AAQ): این پرسشنامه یک پرسشنامه خودارزیابی است که مشتمل بر دو بخش است که در بخش ۱ بر اساس مقیاس ۷ درجه‌ای از نوع لیکرت، آزمودنی در مورد ۳ توصیف ارائه شده، وضعیت خود را در مورد میزان تطابقش با هر توصیف که بیانگر یک سبک دلبستگی است مشخص می‌کند و در بخش دوم نوع سبک دلبستگی خود را با توجه به همان ۳ توصیف ارائه شده تعیین می‌کند. هماهنگی درونی این سه توصیف در حد بالا نشان‌دهنده این است که هر توصیف، موضوعی متفاوت از توصیف دیگر را بررسی می‌کند. با بررسی میزان همبستگی سه توصیف ذکر شده در AAQ روی ۱۰۰ نفر (۵۰ دختر و ۵۰ پسر) دبیرستانی، روایی واگرا که نوعی روایی سازه است به دست آمد که نشان می‌دهد این سه توصیف سه محتوای متفاوت از نظر دلبستگی را می‌سنجد چرا که همبستگی دلبستگی ایمن با نایمن اجتنابی ۱۰٪- و با نایمن دوسوگرا ۵۴٪ همبستگی نایمن اجتنابی و نایمن دوسوگرا ۱۴٪ یعنی بسیار پایین می‌باشد.

ثبات آزمون-آزمون مجدد AAQ_۱ برابر ۶۰٪ و برای AAQ_۲ برابر ۷۰٪ (معادل r پیرسون ۴۰٪) بوده است (بالوین^۳ و فر^۴، ۱۹۹۵، درفنی^۱ و نولر^۲، ۱۹۹۶ به نقل از

-
1. Hazan
 2. Shaver
 3. Balvyn
 4. Far

پاکدامن، ۱۳۸۳). در تحقیقی که توسط پاکدامن (۱۳۸۳) بر روی یک نمونه ۱۰۰ نفری (۵۰ دختر و ۵۰ پسر) انجام گرفت اعتبار آن توسط آزمون مجدد روی این نمونه به ترتیب برای دلبستگی اضطرابی / دوسوگرا برابر ۰/۷۲؛ اجتنابی برابر ۰/۵۶؛ و ایمنی‌بخش برابر ۰/۳۷ و میزان آلفای کرونباخ نیز برابر ۰/۷۹- بوده که میزان اعتبار نسبتاً بالایی را نشان می‌دهد.

پ) پرسشنامه هوش هیجانی برادبری^۳ و گریوز^۴: این آزمون توسط دکتر تراویس برادبری و دکتر جین گریوز تدوین شده است و توسط مهدی گنجی ترجمه و کار هنجاریابی این آزمون در ایران توسط حمزه گنجی انجام گرفته است (گنجی و همکاران، ۱۳۸۵). این پرسشنامه استاندارد مشتمل بر ۲۸ سؤال است که هوش هیجانی مخاطبین را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. طیف استفاده شده در پرسشنامه ۵ گزینه‌ای از نوع هرگز، به ندرت، گاهی اوقات، معمولاً، تقریباً و همیشه می‌باشد. این آزمون به ۵ مقیاس هوش هیجانی کلی، خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط تقسیم می‌شود. شیوه نمره‌گذاری آزمون با استفاده از مقیاس ۶ نقطه‌ای از ۱ تا ۶ انجام می‌شود. جمع نمراتی که آزمودنی در هر یک از سؤالات کسب می‌کند نمره کل آزمون را تشکیل می‌دهد. در مورد روایی و اعتبار آزمون، آلفای کرونباخ آن ۰/۸۸ می‌باشد.

ت) پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ^۵: این پرسشنامه توسط کیمبرلی یانگ ساخته شده و از معتبرترین پرسشنامه‌ها در زمینه اعتیاد اینترنتی است. این پرسشنامه در ۲۰ آیتم طراحی شده، خوداجرا بوده و به روش لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. گزاره‌های این آزمون بر اساس ملاک‌های تشخیصی DSM - IV - TR برای قماربازی بیمارگونه

-
1. Drfny
 2. Nvlr
 3. Bradberry
 4. Greaves
 5. Young

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ... ۱۱

طراحی شده است نمرات به دست آمده برای هر فرد، وی را در سه گروه طبقه‌بندی می‌کند:

۱- کاربر عادی اینترنت؛ ۲- کاربری که در اثر استفاده زیاد دچار مشکلاتی شده است؛ ۳- کاربر معتاد که استفاده بیش از حد وی را وابسته کرده و نیاز به درمان دارد. پرسشنامه جنبه‌های مختلف اعتیاد به اینترنت را می‌سنجد و به تعیین این که آیا استفاده بیش از حد از اینترنت بر جنبه‌های مختلف زندگی فرد تأثیر دارد یا نه می‌پردازد. در مطالعه یانگ و همکاران، اعتبار درونی پرسشنامه بالاتر از ۰/۹۲ ذکر شده و اعتبار به روش بازآزمایی نیز معنادار گزارش شده است. با استناد به تحقیق علوی و همکاران (۱۳۸۹) بر روی یک نمونه ۲۳۳ نفری اعتبار آن توسط آزمون مجدد بررسی شد که آلفای کرونباخ آن برابر ۰/۸۸- گزارش گردید. پرسشنامه اعتیاد اینترنتی یانگ دارای روایی سازه، همگرا و تشخیصی بالایی است و جهت تعیین میزان اعتیاد اینترنتی جمعیت‌های مختلف بالینی و جمعیت عادی از اعتبار بالایی برخوردار است (علوی و همکاران، ۱۳۸۹).

برای بررسی پایایی پرسشنامه‌های پژوهش از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج نشان داد پرسشنامه استفاده از فیس‌بوک دارای پایایی قابل قبولی است ($\alpha=0/91$). همچنین آلفای کلی هوش هیجانی ۰/۸۵ به دست آمد که در حد قابل قبولی است و زیرمقیاس‌های این پرسشنامه نیز دارای آلفای ۰/۴۹ تا ۰/۷۵ بودند و آلفای کرونباخ سبک دلبستگی ۰/۷۰ و در نهایت آلفای کرونباخ برای پرسشنامه انسجام خانواده ۰/۷۵ به دست آمد.

در پژوهش حاضر جهت بررسی رابطه بین میزان استفاده از فیس‌بوک با هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و انسجام خانواده از تحلیل همبستگی پیرسون و همچنین برای پیش‌بینی میزان استفاده از فیس‌بوک از روی متغیرهای هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و انسجام خانواده از تحلیل رگرسیون خطی چندمتغیره استفاده شد.

نتایج پژوهش

در گروه کاربر میانگین سنی ۱۶/۱۱ بوده و انحراف استاندارد ۱/۲۹ می‌باشد. همچنین کمترین سن آزمودنی‌ها ۱۴ و بیشترین ۱۸ بوده است. در گروه غیر کاربر میانگین سنی ۱۶/۱۷ و انحراف استاندارد ۱/۲۶ است. در این گروه نیز کمترین سن آزمودنی‌ها ۱۴ و بیشترین ۱۸ بود.

از بین ۲۰۴ آزمودنی کاربر پژوهش، ۱۶۶ نفر (۸۱/۴٪) استفاده‌کننده معمولی، ۳۵ نفر (۱۷/۲٪) مستعد اعتیاد و ۳ نفر (۱/۵٪) معتاد به فیس‌بوک شناخته شدند. اکثریت افراد گروه دارای هوش هیجانی خیلی قوی (۹۳/۱٪)، انسجام خانوادگی خوب (۶۲/۷٪) و متعلق به گروه سبک دلبستگی دوسوگرا (۴۲/۶٪) بودند (جدول ۱).

جدول ۱- فراوانی و درصد استفاده‌کنندگان معمولی، مستعد اعتیاد و داری اعتیاد به فیس‌بوک

متغیر	ابعاد	فراوانی	درصد
استفاده از فیس‌بوک	استفاده‌کننده معمولی	۱۶۶	۸۱/۴
	استفاده‌کننده مستعد اعتیاد	۳۵	۱۷/۲
	استفاده‌کننده معتاد	۳	۱/۵
هوش هیجانی	خیلی ضعیف	۱	۰/۵
	ضعیف	۰	۰
	متوسط	۰	۰
	قوی	۱۳	۶/۴
انسجام خانوادگی	خیلی قوی	۱۹۰	۹۳/۱
	ضعیف	۱	۰/۵۰
	متوسط	۷۵	۳۶/۸
سبک دلبستگی	خوب	۱۲۸	۶۲/۷
	اجتنابی	۳۵	۱۷/۲
	دوسوگرا	۸۷	۴۲/۶
	ایمن	۸۲	۴۰/۲
	کل	۲۰۴	۱۰۰

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دل‌بستگی و ... ۱۳

برای بررسی این که آیا همبستگی خانوادگی، هوش هیجانی و سبک‌های دل‌بستگی می‌توانند عضویت دانش‌آموزان کاربر و غیر کاربر فیس‌بوک را تعیین کنند، از رگرسیون لجستیک استفاده شد و برای بررسی برازش کلی مدل آزمون هوسمر و لمشو^۱ به کار گرفته شد. نتایج این آزمون معنادار نبود که به معنی برازش خوب مدل کلی است ($\chi^2=13/85$ و $p=0/085$). همچنین طبق نتایج به دست آمده (جدول ۲) مدل کلی توانایی پیش‌بینی ۱۰ تا ۱۴ درصد واریانس متغیر ملاک را داشت.

جدول ۲- آزمون هوسمر و لمشو و خلاصه مدل کلی پژوهش

Nagelkerke R Square	Cox & Snell R Square	Log -2 likelihood	P	DF	chi-square	گام
۰/۱۴۷	۰/۱۰۶	۳۵۷/۲۹	۰/۰۸۵	۸	۱۳/۸۶	اول

از بین متغیرهای پیش‌بین، متغیرهای انسجام خانواده، خودکنترلی و مدیریت روابط توانستند به‌طور معناداری کاربر و غیر کاربر بودن را پیش‌بینی نمایند (جدول ۳).

جدول ۳- متغیرهای پیش‌بینی کننده کاربر و غیر کاربران

P	والد	خطای استاندارد	B	متغیر
۰/۰۰۲	۹/۶۲	۰/۰۱۶	۰/۰۵۱	انسجام خانواده
۰/۱۰۰	۲/۷۰	۰/۰۳۸	-۰/۰۶۳	خودآگاهی
۰/۰۰۶	۷/۵۶	۰/۰۲۸	۰/۰۷۶	خودکنترلی
۰/۱۴۲	۲/۱۵	۰/۰۴۳	۰/۰۶۳	آگاهی اجتماعی
۰/۰۰۱	۱۱/۰۷	۰/۰۳۱	-۰/۱۰۳	مدیریت روابط
۰/۲۱۴	۱/۵۴	۰/۰۷۲	-۰/۰۹۰	سبک اجتنابی
۰/۱۵۷	۲/۰۰	۰/۰۷۲	۰/۱۰۲	سبک دوسوگرا
۰/۵۸۰	۰/۳۰۷	۰/۰۷۳	۰/۰۴۱	سبک ایمن

1. Hosmer and Lemeshow

همچنین نتایج پژوهش نشان داد که مدل پژوهش توانایی طبقه‌بندی افراد به دو گروه کاربر و غیر کاربر را با دقت ۷۰/۷ درصد دارد (جدول ۴).

جدول ۴- توانایی طبقه‌بندی افراد به دو گروه کاربر و غیر کاربر بر طبق متغیرهای پیش‌بین

میزان پیش‌بینی صحیح		میزان واقعی		متغیر
درصد	تعداد	تعداد	وضعیت استفاده	
۹۰/۷	۱۸۵	۲۰۴	کاربر	استفاده از فیس‌بوک
۳۱/۱	۳۲	۱۰۳	غیر کاربر	
۷۰/۷	۲۱۷	۳۰۷	کل	

برای پیش‌بینی میزان استفاده از فیس‌بوک بر طبق متغیرهای پیش‌بین هوش هیجانی، انسجام خانواده و سبک‌های دل‌بستگی، از تحلیل رگرسیون خطی چندمتغیره به شیوه گام‌به‌گام استفاده شد. نتایج نشان داد که از بین ۹ متغیر پیش‌بین تنها دو متغیر مدیریت روابط و انسجام خانواده توانستند به‌طور معناداری میزان استفاده از فیس‌بوک را پیش‌بینی کنند. به این معنی که متغیر مدیریت روابط به‌عنوان قوی‌ترین پیش‌بین استفاده از فیس‌بوک توانست به‌تنهایی حدود ۳ درصد از واریانس میزان استفاده از فیس‌بوک را تبیین کند. در گام دوم و با ورود متغیر انسجام خانواده این دو متغیر توانستند حدود ۶ درصد از متغیر استفاده از فیس‌بوک را تبیین کنند (جدول ۵).

جدول ۵- رگرسیون خطی به سبک گام‌به‌گام برای پیش‌بینی میزان استفاده از فیس‌بوک از

طریق متغیرهای هوش هیجانی، انسجام خانوادگی و سبک‌های دل‌بستگی

متغیر ملاک	گام	متغیر پیش‌بین	R	R ²	R ² تعدیلی	F	P	B	β	t	P
استفاده از فیس‌بوک	۱	مدیریت روابط	۰/۱۹۲	۰/۰۳۷	۰/۰۳۲	۷/۷۶	۰/۰۰۶	-۰/۵۳	-۰/۱۹	۲/۷۸	۰/۰۰۶
	۲	مدیریت روابط	۰/۲۳۹	۰/۰۵۷	۰/۰۴۸	۶/۱۰	۰/۰۰۳	-۰/۴۵	-۰/۱۶	۵/۶۰	۰/۰۱۹
		انسجام خانواده						-۰/۲۶	-۰/۱۴	۴/۰۷	۰/۰۳۹

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ... ۱۵

از سوی دیگر برای مطالعه دقیق‌تر، رابطه هرکدام از متغیرهای با استفاده از فیس‌بوک به‌طور تفکیک شده مورد بررسی قرار گرفت.

ارتباط بین انسجام خانوادگی و استفاده از فیس‌بوک: برای بررسی رابطه بین انسجام خانوادگی و میزان استفاده از فیس‌بوک از تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج تحلیل نشان داد که بین انسجام خانواده و میزان استفاده از فیس‌بوک همبستگی منفی معناداری وجود دارد ($r = -0/176$ و $p < 0/05$). بنابراین با افزایش انسجام خانوادگی میزان استفاده از فیس‌بوک در بین دانش‌آموزان دختر کاهش می‌یابد و بالعکس (جدول ۶).

ارتباط بین هوش هیجانی و استفاده از فیس‌بوک: نتایج تحلیل همبستگی پیرسون نشان داد که در بین زیرمقیاس‌های هوش هیجانی و نمره کل آن، دو زیرمقیاس و نمره کل آن همبستگی معناداری با میزان استفاده از فیس‌بوک دارند (جدول ۶ و جدول ۷). به این صورت که بین میزان استفاده از فیس‌بوک با آگاهی اجتماعی ($r = -0/155$ و $p < 0/05$)، مدیریت روابط ($r = -0/192$ و $p < 0/01$) و نمره کل هوش هیجانی ($r = -0/145$ و $p < 0/05$) همبستگی منفی معنادار به دست آمد.

جدول ۶- ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین میزان استفاده از فیس‌بوک با

ابعاد هوش هیجانی و انسجام خانوادگی

ابعاد	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱- استفاده از فیس‌بوک	۱					
۲- انسجام خانواده	$-0/176^*$	۱				
۳- خودآگاهی	$-0/061$	$0/023$	۱			
۴- خودکنترلی	$-0/064$	$-0/054$	$0/583^{**}$	۱		
۵- مدیریت روابط	$-0/192^{**}$	$0/190^{**}$	$0/651^{**}$	$0/541^{**}$	۱	
۶- هوش هیجانی کل	$-0/145^*$	$0/059$	$0/841^{**}$	$0/821^{**}$	$0/851^{**}$	۱

$P < 05/0$ ** $P < 01/0$ *

ارتباط بین سبک‌های دل‌بستگی و استفاده از فیس‌بوک: در نهایت نتایج پژوهش نشان داد که همبستگی معناداری بین سبک‌های دل‌بستگی با میزان استفاده از فیس‌بوک وجود ندارد (جدول ۷).

جدول ۷- ضریب همبستگی اسپیرمن برای بررسی رابطه بین میزان استفاده از فیس‌بوک با ابعاد سبک‌های دل‌بستگی

ابعاد	۱	۲	۳	۴
۱- استفاده از فیس‌بوک	۱			
۳- سبک اجتنابی	-۰/۰۱۰	۱		
۴- سبک دوسوگرا	۰/۰۶۴	۰/۰۰۵	۱	
۵- سبک ایمن	۰/۰۲۴	-۰/۰۲۴	-۰/۱۳۵	۱

P< 05/0 **P< 01/0*

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر سعی بر آن بود که رابطه بین همبستگی خانوادگی، هوش هیجانی و سبک‌های دل‌بستگی با استفاده از فیس‌بوک مورد بررسی قرار بگیرد. نتایج پژوهش نشان داد که متغیرهای انسجام خانواده، خودکنترلی و مدیریت روابط، پیش‌بینی کننده کاربر و غیر کاربر بودن افراد هستند. مطالعات، تنهایی (تپرز و همکاران، ۲۰۱۳؛ جین، ۲۰۱۳)، کاهش در صمیمیت و روابط نزدیک در خانواده (عدلی پور و همکاران، ۱۳۹۲)، کاهش در خودکنترلی و مسئولیت‌پذیری (تی‌فرین و همکاران، ۲۰۱۳؛ عدلی پور و علیزاده، ۱۳۹۲)، نیاز به تأیید اجتماعی (فراهانی و همکاران، ۲۰۱۱؛ کلرکین و همکاران، ۲۰۱۳)، هوش هیجانی پایین (بکتاس و همکاران، ۲۰۱۴) و سبک دل‌بستگی ناایمن (اولدمیدو و همکاران، ۲۰۱۳) با استفاده از فیس‌بوک همبستگی مثبتی دارند و یافته‌های پژوهش حاضر را تأیید می‌کنند.

رابطه بین هوش هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ... ۱۷

در خصوص رابطه مشاهده شده میان مدیریت روابط، داشتن انسجام خانواده و روابط صمیمی میان اعضاء خانواده با عضویت و عدم عضویت در فیس‌بوک می‌توان گفت اگرچه اساس ایجاد شبکه‌های اجتماعی مجازی کارکرد مثبت آن در اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی بوده است اما آنچه امروزه جامعه ما با آن مواجه است چیزی غیر از آن است و باید پذیرفت تولید هر ابزاری بدون تأثیرپذیری از بافت فرهنگی و اجتماعی آن نخواهد بود و ورود آن به سطح جهانی باعث انتقال فرهنگ آن سرزمین به سایر نقاط است. شبکه‌های اجتماعی مجازی باهدف سرگرم کردن کاربران آنان را از فضای صمیمانه خانواده دور می‌سازند (خجیر و حسین نظر، ۱۳۹۲).

نوغانی و چرخ زرین (۱۳۹۲) بر اساس نظریه پاتنام^۱ (۲۰۰۰) اعلام می‌کنند که هرچه استفاده از فیس‌بوک افزایش پیدا کند تعاملات افراد کاهش می‌یابد و سرمایه اجتماعی پیوندی در خانواده روبه‌زوال می‌رود و از سوی دیگر سرمایه اجتماعی پل زننده در بین آنان افزایش می‌یابد و بر رشد و انحطاط جوانان تأثیر می‌گذارد. کاربران فیس‌بوک روابط پایین‌تری با والدین خود دارند و میزان حمایت اجتماعی ادراک شده و عمق روابط آنان پایین است.

بررسی صفحات ثبت شده در فیس‌بوک با موضوعات مورد علاقه خانواده‌ها به‌ویژه نسل نوجوان و کارکرد برخی ابزارها و امکانات پرطرفدار این شبکه، نشانگر نوعی برنامه از پیش تعیین‌شده برای تغییر سبک زندگی افراد است. با اجرای برنامه‌های آموزشی و اعمال قوانین جاری کشور در حوزه فضای مجازی، توسعه بسترهای فناوری اطلاعات، تقویت پایگاه‌های اطلاعاتی آنلاین و تقویت شبکه‌های اجتماعی بومی، می‌توان از میزان گرایش به این شبکه‌های اجتماعی (فیس‌بوک) و آثار مخرب آن کاست.

1. Putnam

از سوی دیگر یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین همبستگی خانوادگی، آگاهی اجتماعی، مدیریت روابط و نمره کلی هوش هیجانی و استفاده از فیس‌بوک، رابطه منفی معنادار وجود دارد.

مطابق با نظریه خودمختاری^۱ (دسی و رایان^۲، ۲۰۰۰) ارتباط به‌عنوان یکی از نیازهای ذاتی روان‌شناختی انسان‌ها در نظر گرفته می‌شود. در واقع، بر مبنای این نظریه تمام انسان‌ها ذاتاً به این نیاز دارند که دیگران را دوست بدانند و از سوی آن‌ها دوست داشته شوند. در واقع، نظریه خودمختاری سه نیاز بنیادین روان‌شناختی خودپروی، شایستگی و ارتباط را به‌عنوان نیازهایی که ارضاء آن‌ها باعث رشد، شکوفایی و سلامت روانی انسان می‌شوند، مطرح می‌کند. نیاز به ارتباط به این موضوع اشاره دارد که انسان‌ها نیاز دارند تا با دیگران، از اعضای خانواده گرفته تا افراد جامعه، روابط گرم، صمیمانه و متعهدانه داشته باشند، روابطی حمایتگر که در آن دوست بدانند و دوست داشته شوند

نظریه اگزیستانسیالیسم^۳ (یالوم^۴، ۱۳۹۱) و نظریه مدیریت وحشت^۵ (سولومون، گرینبرگ، پرینسکی^۶، ۱۹۸۶) نیاز به ارتباط را مطرح می‌کنند و در حقیقت احساس تنهایی به‌عنوان یکی از دغدغه‌های وجودی، انسان‌ها را وامی‌دارد تا با استفاده از دو مکانیسم دفاعی خدشه‌ناپذیری و جستجوی حمایت‌کننده با این اضطراب وجودی مقابله کنند. از این رو و مطابق با این نظریات نیز مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهند که استفاده از فیس‌بوک می‌تواند روشی مقابله‌ای برای ارضاء نیاز به ارتباط، دوست‌یابی و کاهش تنهایی باشد (انصاری، ۱۳۹۱؛ تیپرز و همکاران، ۲۰۱۳؛ جین، ۲۰۱۳). در واقع، افراد به هنگام نداشتن روابط با کیفیت با خانواده و دوستان و از این رو داشتن احساس

-
1. Self-Determination Theory
 2. Deci & Ryan
 3. Existensialism
 4. Yalom
 5. Terror Management Theory
 6. Solomon & Greenberg, Pyszczynski

تنهایی و نیز برای کسب روابط باکیفیت‌تر و دوستان صمیمی، بیشتر به استفاده از شبکه‌های اجتماعی از جمله فیس‌بوک روی می‌آورند، تا هم از این طریق احساس تنهایی خویش را کاهش داده و هم نیاز به ارتباط ذاتی خویش را ارضاء کنند.

درواقع تنهایی یک هیجان منفی است که ناشی از ناهمخوانی بین ارتباط اجتماعی مورد انتظار با ارتباط اجتماعی فعلی است. افرادی که احساس تنهایی بیشتری دارند تعداد دوستانشان در فیس‌بوک به نسبت فضای واقعی بیشتر است و در حقیقت کاربران فیس‌بوک در مقایسه با غیر کاربران از نظر اجتماعی تنهایی بیشتری را تجربه می‌کنند (رایان و زنوز، ۲۰۱۱).

نظریه وابستگی‌های ارزش خود^۱ (کراکر و ولف^۲، ۲۰۰۱) نیز معتقد است که حرمت خود^۳ وابسته به محیط‌های مختلفی است که این حیطه‌های وابستگی حرمت خود، رفتارهای متفاوتی را در فرد برمی‌انگیزاند.

کراکر بر پایه نظریات جیمز (۱۸۹۰) درباره حرمت خود مفهوم وابستگی‌های ارزش را مطرح می‌نماید و می‌گوید وابستگی حرمت خود به دودسته درونی و بیرونی تقسیم می‌گردد، که وابستگی درونی استوار بر نگاه و نظرات خود فرد است و وابستگی بیرونی وابسته به کسب تأیید و نظر مثبت دیگران است (پارک^۴، کراکر و کیفر^۵، ۲۰۰۷؛ پارک و کراکر، ۲۰۰۸).

افرادی که از نظر هوش هیجانی ضعیف هستند به‌خوبی نمی‌توانند در دنیای واقعی هیجان‌ات منفی خود را در ارتباط با دیگران کنترل نمایند بنابراین از روابط اجتماعی قوی با دیگران محروم می‌شوند و برای ارضای نیاز بنیادین خود به ارتباط، به فضای مجازی پناه می‌برند.

-
1. Contingencies of Self-Worth Theory
 2. Crocker & Wolf
 3. Self-esteem
 4. Park
 5. Keraker & Kiefer

وجود روابط معنادار میان مقیاس‌ها و خرده مقیاس‌های پژوهش حاضر با عضویت و عدم عضویت در فیس‌بوک و استفاده از آن نشان‌دهنده این مطلب است که داشتن روابط صمیمانه و باکیفیت در خانواده یا همان انسجام خانوادگی، داشتن هوش هیجانی بالاتر که در مدیریت و تنظیم هیجانات خود فرد و درک واکنش مناسب به هیجانات دیگران کمک‌کننده است و در نهایت سبک دل‌بستگی فرد و مطابق با آن الگوی درون کاری فرد، می‌تواند زمینه ارضاء یا عدم ارضاء نیاز روانشناختی به ارتباط، احساس یا عدم احساس تنهایی و کسب یا عدم کسب تأیید از سوی دیگران و احساس یا عدم احساس عزت‌مندی و حرمت خود افراد را متأثر کرده و از این‌رو عضویت و عدم عضویت در شبکه‌های اجتماعی از جمله فیس‌بوک و نحوه استفاده از آن را پیش‌بینی می‌کنند.

با توجه به پیچیدگی‌های انسان و همچنین ناتوانی پژوهشگران در کنترل دقیق و کامل تمام اعمال و حرکات، و تأثیرپذیری انسان از محرک‌های گوناگون، پژوهش حاضر نیز همچون دیگر پژوهش‌ها که موضوع مورد مطالعه آن‌ها انسان بوده است، با محدودیت‌هایی روبرو شده از جمله عدم کنترل کامل متغیرهای مزاحم، محدود بودن قدرت تعمیم نتایج به دلیل محدود بودن گروه نمونه پژوهش و ...

به همین دلیل پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی، از نمونه گسترده‌تری استفاده شود تا نتایج پژوهش قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشد و یا انجام پژوهش‌های طولی برای این موضوع پیشنهاد می‌شود تا با بررسی بیشتر مشخص شود که با دادن آموزش به افراد خانواده و افزایش میزان همبستگی بین اعضا از شدت استفاده از شبکه اجتماعی کاسته می‌گردد یا خیر. همچنین با توجه به روی کار آمدن شبکه‌های جدید و قابل‌دسترس‌تر (مانند اینستاگرام و...)، پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های بعدی در زمینه رابطه بین متغیرهای ذکر شده و استفاده از این شبکه‌ها صورت بگیرد.

منابع

- اخوی، ابراهیم. (۱۳۹۱)، کلیدهای شناخت و رفتار با دخترها، *فصلنامه اشارات*، دوره ۶.
- اسلامی، مروارید. (۱۳۹۱)، بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی، *مجموعه مقالات نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید*، تهران، وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی.
- اکبری، الهام. (۱۳۸۹)، *تاریخچه شبکه‌های اجتماعی*، (۱۳۹۰/۳/۱۹) ارائه شده در وبلاگ: <http://www.Learningz-ict.blogfa.com>
- انصاری، مسعود. (۱۳۹۱)، بررسی علل و عوامل مرتبط با استفاده کاربران از شبکه‌های اجتماعی (مطالعه موردی دانشجویان کاربر فیس‌بوک)، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه علامه طباطبائی
- برادبری، ت؛ گریوز، ج. (۱۳۸۸)، *هوش هیجانی (مهارت‌ها و آزمون‌ها)*، مترجم: مهدی گنجی، تهران: نشر ساوالان
- پاک‌دامن، شهلا. (۱۳۸۳)، بررسی ارتباط بین دلبستگی و جامعه‌طلبی در نوجوانی، *مجله علوم روان‌شناختی*، شماره ۹.
- خجیر، یوسف؛ حسین نظر، فائزه. (۱۳۹۲)، آسیب‌شناسی خانواده ایرانی در عرصه شبکه‌های اجتماعی مجازی، *همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه‌های اجتماعی*.
- رحیمی، امین. (۱۳۸۷)، اعتیاد از نوعی دیگر، *روزنامه جام جم*، ۱۳۸۷/۱۲/۵
- سامانی، سیامک و رضویه، اصغر. (۱۳۸۶)، رابطه همبستگی خانوادگی و استقلال عاطفی با مشکلات عاطفی، *پژوهش در سلامت خانواده*، شماره ۱.
- سامانی، سیامک. (۱۳۸۱)، مدل علی همبستگی خانوادگی، استقلال عاطفی و سازگاری، *پایان‌نامه دکتری*، دانشگاه شیراز.

- عدلی پور، صمد؛ سپهری، آسیه؛ علیزاده، محمدحسین. (۱۳۹۲)، شبکه اجتماعی فیس‌بوک و روابط خانوادگی کاربران جوان ایرانی، *فصلنامه مطالعات جوان و رسانه*، شماره ۸-۹.
- عدلی پور، صمد؛ علیزاده، محمدحسین. (۱۳۹۳)، مطالعه موردی استفاده اعتیادی از شبکه اجتماعی فیس‌بوک در بین نوجوانان و جوانان شهر تبریز، *فصلنامه مطالعات جوان و رسانه*، سال ۴، شماره ۱۳.
- کیا، علی‌اصغر؛ نوری مرادآبادی، یونس. (۱۳۹۱)، عوامل مرتبط با گرایش دانشجویان به شبکه‌های اجتماعی "فیس‌بوک"، *فصلنامه مطالعات فرهنگ - ارتباطات*، سال سیزدهم، شماره ۱۷.
- گنجی، مهدی. (۱۳۸۸)، *هوش هیجانی*، تهران، نشر ساوالان.
- علوی، سیدسلیمان؛ اسلامی، مهدی؛ مرآئی، محمدرضا؛ نجفی، مصطفی؛ جنتی فرد، فرشته؛ رضاپور، حسین. (۱۳۸۹)، ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ، *مجله علوم رفتاری*، دوره ۴ شماره ۳.
- گنجی، حمزه؛ میرهاشمی، مالک؛ ثابت، مهرداد. (۱۳۸۵) *هنجاریابی مقدماتی آزمون هوش هیجانی برادبری - گریوز، فصلنامه اندیشه و رفتار*، دوره ۱، شماره ۲.
- میر محمدصادقی، میلاد. (۱۳۹۱)، بررسی جایگاه و توانایی اثرگذاری قشر رهبران شبکه‌ای در شبکه اجتماعی آنلاین فیس‌بوک، *مطالعات میان‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ*، سال ۲، شماره ۱.
- نوغانی، محسن؛ چرخ زرین، مرتضی. (۱۳۹۲)، بررسی تأثیر فیس‌بوک بر سرمایه اجتماعی پیوندی و پل زننده در بین جوانان، *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان*، دوره ۴، شماره ۱۲.
- یالوم، آروین. (۱۳۹۱)، *روان‌درمانی اگزستانسیال*، مترجم: سپیده حبیب، تهران: نشر نی.

- Bektas, E., Toros, T., Miman, M. (2014), Demographic Features of University Students Using Facebook And Its Relationship With Emotional Intelligence, *Social and Behavioral Sciences*, 113, 191 – 206
- Clayton, R. B., Osborne, R. E., Miller, B. K., & Oberle, C. D. (2013). Loneliness, anxiousness, and substance use as predictors of Facebook use. *Computers in Human Behavior*, 29(3), 687-693.
- Clerkin, E. M., Smith, A. R., & Hames, J. L. (2013). The interpersonal effects of Facebook reassurance seeking. *Journal of affective disorders*, 151(2), 525-530.
- ComScore. (2007). ComScore Media Metrix Releases Top 50 Web Ranking for July, ComScore: <http://www.comscore.com/press>. access time 5 june 2014.
- Crocker, J., & Wolfe, C. T. (2001). Contingencies of self-worth. *Psychological Review*, 108, 593-623.
- Crocker, J., Luhtanen, R., Cooper, M. L., & Bouvrette, S. A. (2003). Contingencies of self-worth in college students: Measurement and theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 894-908.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “what” and the “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behaviour. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Farahani, H. A., Aghamohamadi, S., Kazemi, Z., Bakhtiarvand, F., & Jin, B. (2013). How lonely people use and perceive Facebook. *Computers in Human Behavior*, 29 (6), 2463-2470.
- Oldmeadow, J. A., Quinn, S., Kowert, R. (2013). Attachment style, social skills, and Facebook use amongst adults. *Computers in Human Behavior*, 29(3), 1142-1149.

- Putnam, Robert. (2000). “*Social Capital: Measurement and Consequences*”, Kennedy School of Government, Harvard University
- Ryan, T., & Xenos, S. (2011). Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1658-1664.
- Aydın, G. S., Muyan, M., & Demir, A. (2013). The investigation of Facebook usage purposes and shyness, loneliness. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 737-741.
- Solomon, S., Greenberg, J., & Pyszczynski, T. (1986). Terror management theory of self-esteem. In Snyder, C. R. & Forsyth, D. (Eds.); *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective*. New York: Pergamon Press
- Teppers, E., Luyckx, K., Klimstra, T. A., & Goossens, L. (2014). Loneliness and Facebook motives in adolescence: A longitudinal inquiry into directionality of effect. *Journal of adolescence*, 37(5), 691-699.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychology & Behavior*, 1(3), 237-244.
- Hansen, D., Shneiderman, B., & Smith, M. A. (2010). *Analyzing social media networks with NodeXL: Insights from a connected world*. Morgan Kaufmann.
- Jenkins-Guarnieri, M. A., Wright, S. L., & Hudiburgh, L. M. (2012). The relationships among attachment style, personality traits, interpersonal competency, and Facebook use. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33(6), 294-301.
- Park, L. E., & Crocker, J. (2008). Contingencies of self-worth and responses to negative interpersonal feedback. *Self and Identity*, 7(2), 184-203.